

TERRORIZMUS

Tanulmányok a terrorizmus komplex
jelenségéről és egyes aspektusairól

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

TERRORIZMUS

Tanulmányok
a terrorizmus komplex jelenségéről
és egyes aspektusairól

Szerkesztette

Taller János – Rémai Dániel

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

BUDAPEST, 2025

A tanulmánykötet a TKP 2021-NVA-18
„XXI. századi biztonsági kihívások nemzetbiztonsági hangsúlyai” projekt keretében valósul meg.

Almási Csaba Sándor
Bács Zoltán György
Baracska Ádám
Boda Mihály
Csaba Zágon
Csábrák Dalma
Csepregi Zsolt
Csomós István
Faggyas Attila
Forró Tamás
Gál István László
Jäger Kristóf András
Jasenszky Nándor
Juhász Ferenc
Kátai-Urbán Lajos
Kiripovszky Csaba
Kiss Tibor

A kötet szerzői
Lakatos-Tamás Gréta
Laufer Balázs
Lippai Zsolt
Lohner Klaudia
Mágó Barbara
Málnássy András
Mátrai Solyom Lászlóné dr.
Ózsvárh Babett Szandra
Mezei József
Nagy Katalin
Nyiresi Péter
Ofella Balázs
Papp Marcell Dániel
Pocskai Ákos
Porkoláb Zoltán
Regényi Kund
Resperger István

Rémai Dániel
Rödler Norbert
Simonka Gábor Aurél
Somogyvári Mihály
Szabó Zoltán
Szöllősi Annamária
Szuha Ilona
Takács Gergely
Tóth Gábor
Vajkai Edina Ildikó
Vass Gyula
Veres Balázs
Virág Anna Viktória
Zalai-Göbölös Noémi
Zombori Péter
Zsámbéki Rozália

A kézirat összeállításában közreműködött
Csábrák Dalma
Kiss Nikoletta
Ruff Terézia

Szakmai lektor
Boda József nb. vezérőrnagy

Kiadja a Nemzeti Közszerzői Egyetem
Ludovika Egyetemi Kiadó
A kiadásért felel: Deli Gergely rektor
Székhely: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.
Kapcsolat: kiadvanyok@uni-nke.hu · ludovika.hu

Felelős szerkesztő: Karácsony Fanni
Olvasószerkesztő: Kutas Éva, Szabó Ilse
Tördelőszerkesztő: Kőrösi László
Korrekter: Csémi Judit

ISBN 978-963-653-189-8 (PDF)
ISBN 978-963-653-190-4 (ePub)
DOI: https://doi.org/10.36250/01259_00

© Szerzők, 2025
Szerkesztés © Rémai Dániel, Taller János 2025

A mű elektronikus változata
a CC BY-NC-ND 4.0 nemzetközi licenc
feltételeinek megfelelően felhasználható.
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

TARTALOM

<i>Előszó</i>	11
I. BEVEZETÉS A TERRORIZMUS FOGALMÁBA	
RÉMAI DÁNIEL – FAGGYAS ATTILA A terrorizmus sokszínűsége – a jelenség interdiszciplináris vizsgálata	15
RÓDLER NORBERT – ZSÁMBÉKI ROZÁLIA A terrrorszervezetek (általános) felépítése – A felkelésektől a terrorizmusig	33
ZOMBORI PÉTER A terrorizmus történelme és jellegzetességeinek változásai	51
PORKOLÁB ZOLTÁN Mi különbözteti meg a terrrorszervezeteket a bűnszervezetektől?	67
LAUFER BALÁZS Az éghajlatváltozás okozta konfliktusok és a globális felmelegedés hatása a terrorizmusra	89
ZALAI-GÖBÖLÖS NOÉMI A terrrorszervezetek toborzási és kiválasztási módszereinek különböző aspektusai	113
CSOMÓS ISTVÁN A terrorizmus pszichológiája	135
LOHNER KLAUDIA – CSOMÓS ISTVÁN A kockázatelemzés alkalmazhatóságának kérdései az elhárításban	151

CSÁBRÁK DALMA

Vezethet-e több terrorizmushoz a demokrácia? 177

MÁLNÁSSY ANDRÁS

Terrorszervezetek típusai, tevékenységei, szakterületei 197

II. A TERRORIZMUS VÁLFAJAI

POCSKAI ÁKOS

Terrorista eszmerendszerek megjelenése az iszlámban 215

SZABÓ ZOLTÁN

A külföldi terrorista harcosok – a jelenség bemutatása 225

SZUHAI ILONA

Női terroristák. A dzsihad feminizációja 245

VAJKAI EDINA ILDIKÓ

A bevándorlók leszármazottainak radikalizációja Franciaországban 265

RÓDLER NORBERT

Terrorizmus a kibertérben 283

TÓTH GÁBOR

Az IoT-eszközök jelentette terrorfenyegetés 309

TAKÁCS GERGELY

Kiberterrorizmus – volt, van, lesz? Léteznek-e fehérgalléros dzsihadisták? 327

FORRÓ TAMÁS

Kiberterrorizmus: mit hoz a jövő? 345

KIRIPOVSZKY CSABA

A magányos elkövető online tevékenysége 355

LAKATOS-TAMÁS GRÉTA – JUHÁSZ FERENC –
SOMOGYVÁRI MIHÁLY

A börtönradikalizáció mint jövőbeni fenyegetés 373

NYIRESI PÉTER	
A szélsőjobboldali ideológia Magyarországon	391

PAPP MARCELL	
A szélsőjobboldali manifesztók és hatásai	409

BÁCS ZOLTÁN GYÖRGY	
Szélsőbaloldali terrorizmus	425

VERES BALÁZS	
Bioterrorizmus – a jelen és a jövő kihívásai	447

III. TERRORFINANSZÍROZÁS

CSABA ZÁGON – SIMONKA GÁBOR AURÉL – VIRÁG ANNA VIKTÓRIA	
A terrorizmusfinanszírozás megjelenése a tudományos közleményekben	467

CSABA ZÁGON – SIMONKA GÁBOR AURÉL – VIRÁG ANNA VIKTÓRIA	
A terrorizmus finanszírozása elleni intézményrendszer	499

GÁL ISTVÁN LÁSZLÓ	
A terrorizmus finanszírozása a hatályos magyar büntetőjogban	519

MÁTRAI SÓLYOM LÁSZLÓNÉ ÓZSVÁRTH BABETT SZANDRA	
A hawala alkalmazásával elkövetett terrorizmusfinanszírozás	541

IV. ELHÁRÍTÁS – FELDERÍTÉS

BODA MIHÁLY	
A terrorelhárítás etikája: hivatás, halálos erőszak alkalmazása és információszerzés	563

BARACSKAI ÁDÁM	
Az Európai Unió terrorizmus elleni küzdelme	595

JASENSZKY NÁNDOR

A terrorizmus felderítésének és elhárításának változásai 623

NAGY KATALIN – OFELLA BALÁZS

Ámokfutás – Komplex reakálás egy növekvő veszélyre felderítési és műveleti aspektusból 643

MEZEI JÓZSEF

Információmegosztás – az együttműködés hatékonyságának növelése a terrorelhárítás területén 681

MEZEI JÓZSEF

Gondolatok a humán hírszerzés rendszeréről a titkosszolgálati munkában 695

SZÖLLŐSI ANNAMÁRIA

Társadalmi jelzőrendszerek: az amerikai modell 719

REGÉNYI KUND

A terrorfelderítés rendszere egy hipotetikus kelet-közép-európai országban a 21. század első harmadában 733

KISS TIBOR

A 21. század biztonsági kihívásainak hatásai a terrorelhárító szolgálatok képzési rendszerére 743

KISS TIBOR

Generációs kihívások a terrorelhárító szolgálatok állományának utánpótlási rendszerében 763

V. A TERRORIZMUS ELLENI FELLÉPÉS TOVÁBBI ASPEKTUSAI

RESPERGER ISTVÁN

A fegyveres erők feladatai a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemben 787

CSEPREGI ZSOLT

A katonai erők és eljárások támogató szerepe a nemzeti és globális terrorelhárításban 813

SZUHAI ILONA – JÁGER KRISTÓF ANDRÁS

Az idegenrendészeti szerv szerepe a terrorizmus elleni küzdelemben 833

ALMÁSI CSABA SÁNDOR – KÁTAI-URBÁN LAJOS – VASS GYULA

A közúti veszélyesáru-szállítás terrorista cselekményekkel
szembeni védelme 871

LIPPAI ZSOLT

A terrorizmus elleni küzdelem magánbiztonsági szereplőinek tevékenysége 891

LIPPAI ZSOLT

A magánbiztonság által hozzáadott érték a terrorizmus elleni küzdelemben 915

MÁGÓ BARBARA

Terrorizmus elleni küzdelem az állampolgársági igazgatásban 939

A kötet szerzői

956

III.

TERRORFINANSZÍROZÁS

A TERRORIZMUSFINANSZÍROZÁS MEGJELENÉSE A TUDOMÁNYOS KÖZLEMÉNYEK BEN¹

BEVEZETÉS

E tanulmány elkészítését megelőzően egy népszerű, rendszertudomány területén vizsgálódó közép-európai laptól kérték fel lektornak egyik szerzőnket. A terrorizmusfinanszírozás jelenségéről szóló témában írt kézirat készítője arról panaszkodott, hogy csak csekély számú és szegényes szakirodalom lelhető fel erre vonatkozóan, és ezért szorult helyzetbe került más szerzők műveinek felhasználását illetően. E nyugtalanító megállapítás azonban messze nem a valóságot tükrözte, ahogy ezt nemzetközi tudományos adatbázisoknak a jelen tanulmányhoz készített vizsgálata is igazolja. Sajnos a megjelent cikk² végül adós maradt a nemzetközi szakirodalom áttekintésével, ami arra sarkallta az itt közölt tanulmány szerzőit, hogy a vizsgálatot utóbb elvégezzék, és annak eredményeit publikálják.³ Ezen túl célunk az is, hogy a terrorizmus elleni fellépés szakmai és tudományos szempontból is megalapozott, bevált gyakorlatként támpontot nyújtsunk a téma tudományos igényű elemzését végző kutatóknak a terrorizmusfinanszírozás elterjedéséről és ennek visszatükröződéséről a nemzetközi szakirodalomban, elsősorban a lektorált forrásokra támaszkodva. Tanulmányunk záró részében továbbá rávilágítunk a tudományos gondolkodás eredményeinek hasznosulására is oly módon, hogy áttekintjük a terrorizmusfinanszírozás fogalomrendszerét és ennek megjelenését a hazai és nemzetközi jogforrásokban.

¹ A TKP₂₀₂₁-NVA-18 számú projekt a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a TKP₂₀₂₁-NVA pályázati program finanszírozásában valósult meg.

² ZUBRZYCKI 2022.

³ A TKP Várható kihívások a terrorizmus és a terrorellhárítás területén a 21. században című kutatás kapcsán megjelenő tanulmánykötet mellett lásd még CSABA 2022.

MÓDSZERTAN

Könyvtári tudományos és folyóirat-adatbázisokban kulcsszavas keresés módszerével válogattunk közleményeket, amelyekből adatbázist hoztunk létre, majd ott végeztünk el méréseket. A tanulmány második részében pedig a terrorizmusfinanszírozás fogalomrendszerét a hazai és a nemzetközi jogforrások feldolgozásával tekintettük át.

Adatbázisok

Több lehetséges adatbázis közül válogattunk a Nemzeti Közzolgálati Egyetem (NKE) Központi Könyvtár és Levéltár előfizetési körében, és végül három mellett döntöttünk. Választásunk a világ legnagyobb hivatkozási adatbázisára, az Elsevier cég Scopus adattárára esett, amelynek segítségével létrehozott, a vizsgálandó közleményeket tartalmazó adatbázist a cég SciVal elemzőeszközével részletekbe menően tanulmányoztuk.

A másik választásunk a ProQuest tudományos kereső szolgáltatás Publicly Available Content Database⁴ lett. Ez a multidiszciplináris adatbázis más adatbázisok és gyűjtemények kiegészítésére készült, és számos különböző forrásból származó, nyilvánosan elérhető tartalmak teljes szövegére mutató linkeket tartalmaz, amelyek mindegyike nyílt vagy licenzmentes hozzáférésű.⁵

E kettő adatbázist tudományometriai vizsgálat céljára használtuk fel,⁶ ezért ezekben kizárólag tudományosan is értékelhető közlemények rekordjaira támaszkodtunk.⁷

A Scopus adatbázis 2022. december 31-i lekérdezésekor⁸ több mint 84 millió tudományos közleményt tartalmazott az ott kezelt adathalmaz, több mint 25 800 lektorált tudományos lapból, 825-nél is több tudományos tanulmánykötet-sorozattól, 249 000 könyvből és az adatbázisban szereplő más forrásból világszerte. Az adatbázisnál említett jelző, vagy tudományos körökben elterjedtebb nevén a citáció azt jelenti, hogy az egyes közlemények alapadatai mellett egy sor kiegészítő információ,

⁴ A nyilvánosan elérhető tartalmak adatbázisa.

⁵ Lásd részletesen: *Publicly Available Content Database*. Online: <https://about.proquest.com/en/products-services/Publicly-Available-Content-Database/>.

⁶ SASVÁRI–URBANOVICS 2021: 17–18.

⁷ A lekérdezéshez használt kulcsszavakat és egyéb találatsszűkítő feltételeket a reprodukálhatóság érdekében az egyes vizsgálatok előtt közöljük.

⁸ Elemzésünk 2022. december 31-i lekérdezés alapján készült. A Scopus adatbázis jellemzőit az itt hozzáférhető adatlap szerint részleteztük. *Scopus [Fact Sheet]*. Online: https://www.elsevier.com/_data/assets/pdf_file/0017/114533/Scopus-fact-sheet-2022_WEB.pdf

metaadat is megtalálható az adatbázisban, amelyek közt fontos szerepet töltenek be a hivatkozások. Egy közleménynél tehát egyrészt megállapítható, hogy a szerző milyen más tudományos forrásokra támaszkodik a művében, illetőleg az is, hogy erre a konkrét közleményre más szerzők milyen művei hivatkoznak. Más metaadatok is találhatóak az adatbázisban, amelyek statisztikai és összehasonlító vizsgálatra értékes útmutatást nyújt az adathalmaz tudományos jellemzőit illetően.

A terrorizmusfinanszírozás kérdésének első felvetésének meghatározásához pedig a már említett adatbázisok mellett az EBSCO Academic Search Complete teljes szöveges adatbázisában⁹ is kerestünk. Az elsőség meghatározása szempontjából azonban nemcsak tudományos forrásokra támaszkodtunk, hanem a tudományos közlemények publikálási körén kívüli, de hitelesnek tekinthető forrásokat is figyelembe vettünk.

TUDOMÁNYMETRIA

A tudományos és innovációs teljesítmény, a tudomány haladásának mérésével foglalkozó diszciplína a tudománymetria, amely a statisztika módszereit hívja segítségül. Az egyik legfontosabb kérdés, hogy az egyes közlemények, illetve azok a tudományos fórumok, ahol a közlemények megjelennek, milyen befolyást gyakorolnak a tudományos gondolkodásra. Ezt a hivatkozások elemzésével lehet meghatározni abból a feltevésből kiindulva, hogy egy közleményben megjelenő új tudományos gondolat más szerzők általi hivatkozása a gondolat elterjedésének lenyomata. A tudományos teljesítmény indikátorait tudományetikai és tudománypolitikai, valamint menedzsmentcélokra használják fel,¹⁰ mi pedig arra, hogy megismerjük a terrorizmusfinanszírozás tudományos felfedezésének, illetve megértésének történetét.

Az adatbázisban szereplő közlemények főként angol nyelven készültek, de szerepel köztük több más nyelvű publikáció is. A közös bennük, hogy a közlemények címe, absztraktja és a témát megvilágító kulcsszavak minden esetben angol nyelven is szerepelnek az adatbázisban, ezért az említett három adatmező angol nyelvű keresőkifejezésekkel a kívánt téma alapján jól szűkíthető. A szűkítés módszerével kisebb keresési részadatbázisok hozhatók létre, amelyeket az Elsevier cég fejlett és a Scopus adatbázis jellemzőihez igazított hatékony elemzőeszközével, a SciVal felületén¹¹ elemezni lehet, így a legfontosabb tudománymetriai kérdésekre kaphatunk választ.

⁹ Az adatbázis tartalmát illetően részletes információkat itt lehet olvasni: *EBSCO Full-database. Text Database*. Online: www.ebsco.com/products/research-databases/academic-search-ultimate.

¹⁰ SASVÁRI–URBANOVICS 2019.

¹¹ SASVÁRI–URBANOVICS 2021: 18–23.

Az elmúlt években a tudománymetriai vizsgálatok egyre nagyobb figyelmet kapnak világszerte, hiszen értékes információk szerezhetők ilyen módon egy kérdés tudományos területekhez történő kapcsolódásáról, az elvégzett vizsgálatok megközelítéseiről, jellegéről, tendenciáiról, a fontosabb kutatóhelyekről, intézményekről, ahol az adott kérdésekkel foglalkoztak, vagy a témát publikáló főbb tudományos fórumokról, a vezető kutatókról és más tekintetben is.¹²

A fent említett meggyőző számok ellenére sem gondolják a szerzők azt, hogy a Scopus adatbázisban megtalálható lenne a világ teljes tudományos teljesítménye, valamint a témánk szempontjából meghatározó valamennyi releváns tudományos közlemény. Ennek árnyalása érdekében két másik adatbázist is felhasználtunk, hogy a közleményekben való előfordulás mind a történeti előzmények azonosítása, mind pedig a tudományos közleményekben való kutatási eredmények és a téma felfedezését jelentő tudományos diskurzus pontosabban rekonstruálható legyen. A célunk tehát, hogy a három adatbázis felhasználásával szöveges keresés módszerével kapott találatok, illetve a találatok alapján készített metszet adathalmazon keresztül megvizsgáljuk, hol tart a tudományos megismerés a terrorizmus finanszírozásában, és melyek a legfontosabb tudománymetriai módszerekkel igazolható tények ezzel kapcsolatban.

A tudománymetriai vizsgálat lépései

Kulcskifejezések segítségével kerestünk az adatbázisokban, amelyeket olyan módon állítottunk össze, hogy a témánk szemszögéből releváns közleményekből a lehető legnagyobb egyedszámú halmazt kapjuk, amelyben elfogadhatóan kicsi az irreleváns, illetőleg a redundáns elemek száma. A találati pontosságot a közleményekhez kapcsolódó kulcsszavak szófelhős vizsgálatával ellenőriztük.

Kulcskifejezések meghatározása

Feltételeztük, hogy azok a számunkra releváns közlemények, amelyeknek címében, rövid tartalmi összefoglalójában (absztrakt) vagy a témát leíró kulcsszavai között szerepel szövegszerű utalás a terrorizmusfinanszírozásra. Halmazokat hoztunk létre tehát angol nyelvű keresőkifejezések által eltalált közleményekből, majd azokat a Boole-algebra segítségével összegeztük. Az összegezés eredménye egy közlemény

¹² OLEXA–CSABA 2023.

csak egyszer tartalmaz, kizárva a redundáns elemeket, függetlenül attól, hogy hány-szor és melyik keresőkifejezésünk szerepel abban. Keresőszavak:¹³

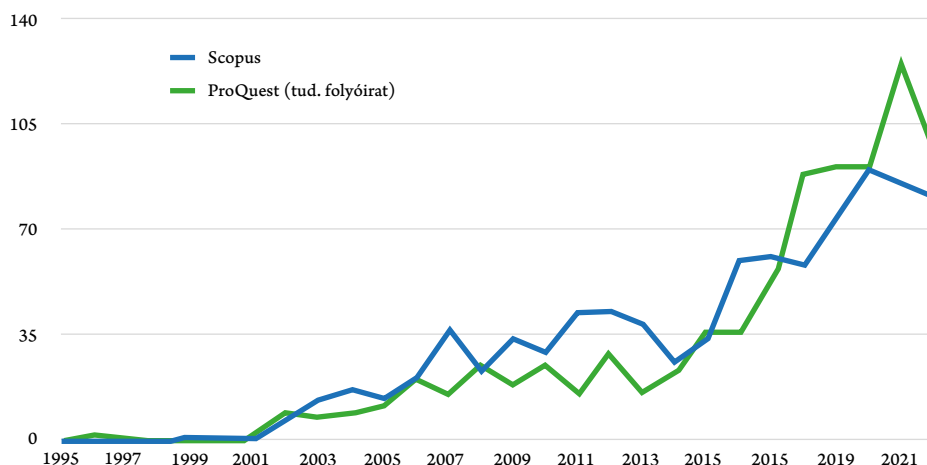
„terrorism financing” OR „financing terrorism” OR „financing of terrorism” OR „terrorist financing” OR „financing terrorist” OR „financing of terrorist”

A keresőeszköz így nem tett különbséget a brit vagy az amerikai helyesírás között. Ellenőrzésként mindkét írásmóddal kipróbáltuk, és azonos találatsszámot, illetve adatbázist értünk el. A végleges keresőkifejezéseknél helyettesítő karaktert is használtunk.

A keresés helye: a cím, absztrakt és a kulcsszó mezők voltak.

A tudományos közlemények előfordulása

A találatok száma a Scopus dinamikus adatbázisban 893 tudományos közlemény, míg a ProQuest nyilvánosan elérhető tartalmak adatbázisában 849 volt 2022. december 31-én. Az összehasonlíthatóság érdekében utóbbi adatbázis esetén a találatokat a tudományos folyóiratokban megjelenő cikkekre szűkítettük.

1. ábra: A Scopus és a ProQuest nyilvánosan elérhető tartalmak adatbázisaiban szereplő, terrorizmusfinanszírozással kapcsolatos tudományos közlemények száma évenként
Forrás: a szerzők szerkesztése

¹³ A cím, az absztrakt és a kulcsszavak mezőikben (TITLE-ABS-KEY) végeztük el a keresést.

A Scopus adatbázisban 1999-ben, míg a ProQuest nyilvános tartalmaiban 1996-ban történt az első említés a lektorált közlemények között, majd ezt követően egy rövid „lappangó tudás” periódusa következett, amikor csak elszórtan jelent meg néhány közlemény a témákat érintően. Ezen az Amerikai Egyesült Államokat 2001. szeptember 11-én ért terrortámadások változtattak, amelyek a biztonságfelfogásunkban paradigmaváltást hoztak, és ráirányították a tudományos kutatók figyelmét is a terrorizmus problémájára. Ezen belül a terrorizmusfinanszírozás kérdése is jelentős, és mint az 1. ábra grafikonjából láthatjuk, folyamatosan növekvő figyelmet kapott. Az érdeklődésben két – szemmel láthatóan eltérő meredekségű – felfutó szakasz különíthető el. Az első szakaszban jórészt azok a kutatások zajlottak, amelyek feltérképezték a védekezés hiányosságait, és javaslatot tettek szabványok létrehozására, vagy az intézményrendszer kialakítására, míg a második szakaszban az előző felfutáshoz képest is meredekebben emelkedő szakasz látható, köszönhetően az első szakaszban azonosított és a témához kapcsolódó részkérdésekben elvégzett kutatómunkának, és az ezek eredményeiről beszámoló közlemények nagyszámú megjelenésének.

Nem tudományos közlemények közötti előfordulás elemzése

A nem tudományos közlemények évenkénti száma is az előbb bemutatotthoz hasonlóan alakult azzal az eltéréssel, hogy itt jóval messzebbre nyúlt vissza az elszórt említések kezdeti szakasza (az EBSCO Academic Search Complete teljes szöveges adatbázisában 1927-ig, a ProQuest One Academic adatbázis esetében pedig 1936-ig). A nem tudományos közlemények száma jóval magasabb volt, mint a tudományos forrásokra szorítkozó statisztika (az EBSCO-ban 1927–2022 között 4147 találatot, míg a ProQuest esetén 1936–2022 között 129 683 találatot regisztráltunk¹⁴). Ezek nehezen hasonlíthatók össze egymással, hiszen nem azonos az adatbázisok mérítése, azonban a közlemények számának felfutása itt is láthatóan ugyanúgy 9/11-hez kapcsolódik. A korábban említett keresőkifejezéssel nem csak tudományos források közt elvégzett keresés továbbá alkalmat nyújt arra is, hogy megvizsgáljuk az így dokumentált korai említéseket. Azt tapasztaltuk, hogy a terrorizmusfinanszírozás kérdése már lényegesen korábban felvetődött, mint ahogy ennek a tudományos diskurzusban találhatók nyomai.

¹⁴ A ProQuest One Academic adatbázisban folyóiratok, e-könyvek, videók és diplomamunkák, disszertációk is fellelhetők.

Az első említésre a *TIME Magazine* 1927. augusztus 8-i számában¹⁵ találtunk, ahol egy összefoglalót közölnek Joszif Sztálin szovjet vezetőnek különféle kérdésekben tett kinyilatkoztatásairól, amelyet a szovjet-országi lapok közöltek. Az összefoglaló említi, hogy Sztálin számos vádat fogalmazott meg a brit kormány ellen, köztük a brit nézőpontból vörös, míg a szovjetek nézőpontjából pedig fehér fenyegetésként megélt politikai légkör kontextusában történt üzenetét. Sztálin kijelentette, hogy „a brit kormány terrorista kémeket finanszíroz, akik gyűjtogatásokat és gyilkosságokat követnek el az egész Szovjetunióban”. A cikk nem nevez meg bizonyítékokat, egyúttal a vádak olvasva már itt felvetődik a terrorizmus fogalmi meghatározásának szükségessége.

A második említés szintén a kelet-európai térségbe vezet, amelyre a Brit Királyi Külügyi Társaság (Chatham House) *Bulletin of International News*¹⁶ című kronologikus kiadványában találtunk az 1936-os évhez kapcsolódóan. Az eset nagy nemzetközi érdeklődést kapott, és más beszámolók is megerősítik.

A Bronisław Pieracki tábornok, lengyel belügyminiszter 1934. júniusi meggyilkolásában való bűnrészességgel vádolt és a lengyel bíróság által súlyos büntetésekre ítélt 12 ukrán illetőségű személy kapcsán Józef Beck lengyel külügyminiszter kétséget kizáróan bizonyítottak láttá, hogy az érintett ukrán nacionalista szervezetek a litván kormány zsoldjában álltak. A merényletet végrehajtó személyek az Ukrán Nacionalisták Szervezete (Організація українських націоналістів – OUN) tagjai voltak, akiket az Ukrán Katonai Szervezet (Українська Військова Організація – UVO) nevű paramilitáris csoport irányított, és rajtuk keresztül kaptak Litvánia kormányától pénzügyi és egyéb támogatást. „Amennyiben az ügyek részletes vizsgálata után megállapítható, hogy a litván kormány továbbra is részt vesz a lengyelországi terrorista tevékenységek finanszírozásában, ahogyan azt a litván kormány egyik hivatalos tagja tette, Lengyelországnak Litvániát a békére veszélyes elemnek kell tekintenie” – mondta Beck külügyminiszter.¹⁷

Több példa is hozható, ahol – mint az előbbi esetekben is láttuk – államok által támogatott terrorizmusról vagy terrorizmusnak értékelt eseményekről volt szó. Ebbe a sorba illeszkedik az Amerikai Államok Szervezetének Venezuela kormányának felkérésére történt vizsgálata, amelyet öt ország képviselőiből álló vizsgálócsoport végzett a kubai agresszióval kapcsolatos vádak miatt 1964-ben. A venezuelaiak azután fordultak a szervezethez, hogy felfedeztek egy fegyverraktárt, ahol három tonna kubai jelzéssel ellátott csempészett fegyvert találtak, illetve más bizonyítékokra is

¹⁵ Russia: Conservative Dictator 1927.

¹⁶ A kiadvány a Királyi Külügyi Társaság értékelésében jelentős külpolitikai eseményeket közli időrendben az esemény szempontjából releváns szereplő (ország) szerint.

¹⁷ Chronology 1936; OGG 1936; FEDINEC et al. 2021: 363–365.

bukkantak arra vonatkozóan, hogy Castro kommunista rezsimje felforgatótevékenységet végez országukban, rádiós propagandát sugároz, gerillákat képez ki és terrorista műveleteket finanszíroz. A vizsgálócsoporthoz mind a négy pontban elsőprőnek találták a bizonyítékokat.¹⁸ A bolíviai kormány pedig 1972-ben döntött úgy, hogy kiutasít 119 dolgozót a szovjet nagykövetségről baloldali terrorszervezet pénzügyi támogatása miatt, amit a dél-amerikai ország a szuverenitásába történt súlyos beavatkozásnak tekintett.¹⁹ 1978-ban a *New Republic* című lap szerkesztőségi cikkében felveti, hogy végső soron a nyugati országok – számos terrorizmusellenes törvény ellenére – kimutathatóan vesznek részt a nemzetközi terrorizmus finanszírozásában, amely tevékenység a nyugati országokat, köztük az Amerikai Egyesült Államokat is fenyegeti. A cikk líbiai példán keresztül mutatja be, hogy Moammer Kadhafi kormánya, amely nyilvánosan vállalja terrorszervezetek támogatójának szerepét, és ezt államok befolyásolásának elfogadott eszközének tekinti, miként kapcsolja össze a terrorizmus finanszírozását az olajüzlettel. A cikk szintén foglalkozik az ilyen államokkal szemben alkalmazható szankciók hatásosságának dilemmájával, hiszen nem elegendő, ha csak néhány ország függeszti fel a kereskedelmi együttműködést a terrorizmust támogató rezsimekkel, ha azok céljaikat más, velük együttműködni hajlandó országokon keresztül képesek megvalósítani.²⁰ A terrorizmust anyagi eszközökkel támogatók azonban nem szűkíthetők csak állami szereplőkre, amire szintén találhatunk példákat.

A sajtóban nemcsak a terrorizmus finanszírozásának ismert eseteiről lehet olvasni, hanem fellelhetők olyan cikkek is, amelyek a terrorszervezetek és működésük pénzügyi feltételeit biztosító eljárások nyomán követésében a terrorizmus elleni fellépés hatásos eszközét látják. George Black a szerzője a *The Nation* című lapban közölt és a Venezuelában elfogott, majd Olaszországnak kiadott neofasiszta terrorista, Stefano Delle Chiaie-ről szóló cikknek. Az 1987-ben megjelent cikk szerzője számos példára hivatkozik az oknyomozó újságírás területéről, amelyek a banki tranzakciók nyomán követésének módszerével tárták fel a nyilvánosság számára az addig rejtve maradt és a terrorizmus jelenségéhez kapcsolódó folyamatokat.²¹

Ezeket a nem tudományos nyilvános forrásokban és sajtótermékekben található beszámolókat fontos bizonyítékoknak tekinthetjük akkor is, ha azok nem törekednek a tudományos megismerés teljességére. Segítségükkel megmutatkozik, hogy a később tudományos kutatók által is vizsgált összetett problémák a vizsgálatokat jóval

¹⁸ The World. Cuba: Ready for Anything 1964.

¹⁹ The World. A Few Red Ghosts 1972.

²⁰ Stop Financing Terrorism 1979.

²¹ BLACK 1987.

megelőzve már többszörösen felvetődtek. Ezek a leírások, a problémával összefüggő gondolatok, tisztázandó kérdések és felvetett, illetve – ahogy láttuk – kipróbált módszerek elvezethetnek további vizsgálatokhoz, alapját képezhetik elemzésnek, vagy kidolgozást követően gyakorlati felhasználásra is alkalmassá válhatnak.

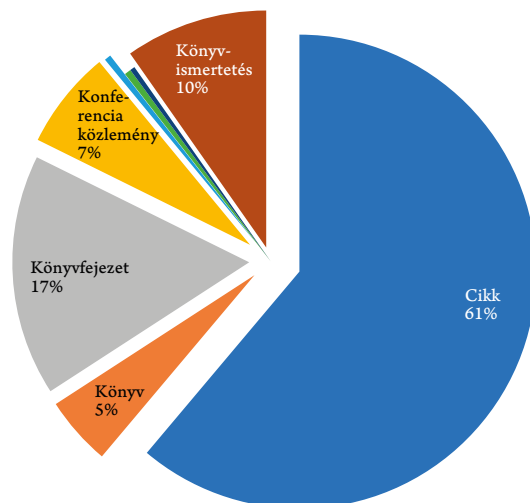
Tudománymetriai jellemzők és összefüggések

A továbbiakban visszatérünk a tudományos közlemények elemzésére, amelyeket a Scopus adattárból a már említett keresőkifejezéssel válogattunk le. Az 1999 és 2022 közötti találatok összesen $N = 893$ rekordot eredményeztek. Ezeket beolvastuk a SciVal elemzőeszközbe, amelynek során kilenc rekordot veszítettünk el,²² így az elemezhető alapsokaságunk $n = 884$ lett. Ezzel a rekordszámmal dolgoztunk, hacsak valamely elemzési megfontolásból ennél is szűkebb halmazhoz tartozó adatok vizsgálata lett szükséges. Ilyenkor az eltérést jelöltük.

A vizsgált közlemények fajtái

A közlemények fajtáit típusonként a 2. ábra szemlélteti, amelyből szembeszökő a tudományos cikkek döntő, kerekítve 61%-nyi túlsúlya. 10 közleményből tehát valamivel több mint hat ebbe a típusba tartozik. A tematikus tanulmánykötetekben megjelent tanulmányok állnak a második helyen 17%-kal, majd a konferenciakötetekben megjelent tanulmányok következnek 7, illetve a könyvek (monográfiák) 5%-kal. Ezek a megjelenési formák mind elsődleges tudományos forrásnak tekinthetők. A kördiagramon a könyvismertetések és a konferenciaközlemények közt érték nélkül látható keskeny színes sávok tartalmazzák a konferencia-, illetve a szerkesztői összefoglalókat, valamint az úgynevezett rövid megjegyzés műfajokat, amelyek csak 4-4, illetve 3 rekorddal vannak jelen az alapsokaságban, és fél százalékot sem érnek el arányukban. Ezek a közlemények jellemzőik alapján nem tekinthetők elsődleges tudományos forrásnak. Szintén nem tudományos forrás a könyvismertetők köre, amelyek viszont jelentős, 10%-nyi részesedést képviselnek a teljes halmazon belül. Utóbbiaknak célja, hogy felhívják a kutatók figyelmét a témában megjelent jelentős új monográfiákra, és ezáltal, bár maguk nem tekinthetők elsődleges forrásnak, mégis fontos szolgálatot tesznek a tudományos megismerésnek.

²² Az elveszített rekordok mindegyike még olyan friss volt, hogy nem állt rendelkezésre az elemzéshez szükséges összes metaadat, ezért a SciVal kizárta ezeket a további elemzésből.

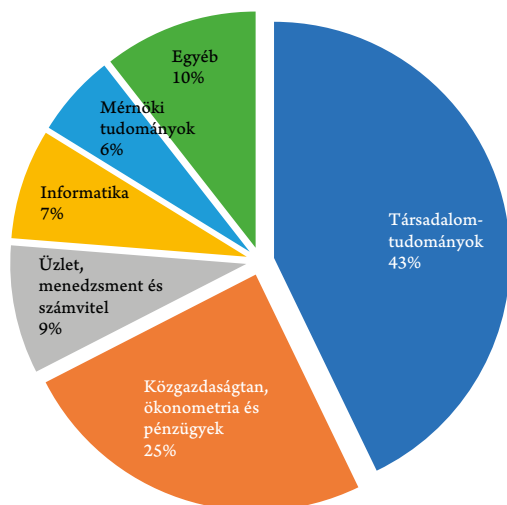
2. ábra: A tudományos közlemények aránya az 1999 és 2022 között megjelent művek típusai szerint
Forrás: a szerzők szerkesztése

Tudományterületi megoszlás

A következő lényeges kérdés, hogy mely tudományos terület vizsgálódási körébe tartozik a terrorizmusfinanszírozás kérdése. A téma tudományos vizsgálatát az inter-, illetve a multidiszciplinaritás jellemzi, ezért egy közlemény megközelítése több tudományterületet is érinthet. Erre tekintettel pontosabb úgy feltenni a kérdést, hogy melyek voltak a vezető tudományterületek,²³ amelyek a legtöbb esetben képezték a vizsgálódás megközelítését. Elemzésünk itt a legutolsó öt teljes év adataira koncentrál ($n = 449$), hiszen ezek voltak a legfrissebb teljes évi adataink. Összesen 796 tudományterület érintettségét mutattuk ki. A könnyebb értelmezhetőség érdekében az 5%-nál kisebb részarányt képviselő tudományterületeket nem tartalmazza a 3. ábrán látható diagram.

Az ábra fontos üzeneteket hordoz. A terrorizmusfinanszírozás tudományos vizsgálata jórészt öt tudományterülethez köthető az ASJC felosztása szerint. Ezek közül a legnagyobb kategória a társadalomtudományoké, amely kategória egyedül a tudományterületek közel felét, 43%-át foglalja magában. Fontos megjegyezni, hogy

²³ A tudományok felosztása terén a Scopus adattár és a SciVal elemző eszköz ún. minden tudományos folyóirat besorolása szerinti (ASJC) rendszerét vettük figyelembe, amely 27 tudományágat és ezeken belül változó számú, összesen 334 tudományterületet tartalmaz.

3. ábra: A 2017–2022 közt publikált tudományos közlemények tudományterületi megoszlása
Forrás: a szerzők szerkesztése

ugyan az ASJC nem említi azokat külön, de a társadalomtudományok kategóriájába olyan diszciplínák is besorolhatók, mint a hadtudomány vagy a rendszertudomány, amelyek megjelenését más felosztás esetén a témánk alapján előkelő helyen várnánk. Figyelemmel azonban arra, hogy a tudományok nemzetközi felosztása alapján ezek a diszciplínák nem ebben a formában kapnak említést, itt kicsit alaposabban jártunk el, és megvizsgáltuk a tudományterületen belüli viszonyokat is. Azt tapasztaltuk, hogy a 341 társadalomtudományi rekordnak 63%-a (215 elem) esett a jogtudományok, 31%-a (107 elem) a közigazgatás-tudományok, 17%-a (58 elem) az általános társadalomtudományok, 16%-a (53 elem) a szociológia és politikatudományok területére.

Visszatérve a teljes képre, a 43%-ot képviselő társadalomtudományok mögött második helyezést értek el a közgazdaságtan, ökonometria és pénzügyek 25%-kal (196 elem), a harmadik helyen pedig az ehhez szorosan kapcsolódó üzleti, menedzsment és számvitel tudományterületek 9%-kal (70 elemmel) állnak. A negyedik hely az informatikatudományé 7%-kal (60 elemmel), míg az ötödik helyezett a mérnöki tudományok 6%-os részesedéssel (45 elemmel). Elgondolkodva az említett öt tudományterületen, felvetődik, hogy ez az öt terület inkább csak három, hiszen a társadalmak viselkedését megfejteni igyekvő diszciplínák alkotják a tudományos vizsgálódások mintegy felének az alapját. A 2. és 3. helyezést elérő csoportok a gazdaság folyamatainak megértése köré, míg a 4. és 5. helyezést elérték

A szófelhő alkalmas eszköz arra is – ahogy ezt korábban említettük –, hogy ezen keresztül vizsgálhatjuk meg a leválogatott adathalmazunk tartalmát relevancia tekintetében. A 4. ábra erről is áttekintést nyújt, kiemelve a legnagyobb számú előfordulással rendelkező kulcskifejezéseket, amelyek mind a téma magját, mind pedig annak leágazásait meglehetősen pontossággal mutatták meg. Ez az elemzési módszer az előfordulás grafikus ábrázolásán keresztül a fogalmak mellett eszközökre, szolgáltatásokra, eljárásokra, szervezetekre és országokra is rálátást biztosít, megmutatva a vizsgált időszakon belüli jelentőségüket, és annak változására is enged következtetni.

A legerősebb fogalmi kapcsolat a pénzmosással mutatható ki, amelyhez egyrészt módszertani hasonlóságot mutat a terrorizmusfinanszírozás elleni fellépés, jelentős átfedésben van intézményrendszer tekintetében, viszont a cselekmények célja és forrása alapján elhatárolható attól – mert míg azt a pénzmosás esetében a szervezett bűnözés és a bűnös forrásból származó feltétel, addig a terrorizmusfinanszírozás esetében cél a terrorizmus, illetve ezen belül a terrrorszervezetek ennek címzettjei, azonban bármilyen forrásból származhat az összeg, nem szükséges annak eredendően illegálisnak lennie.²⁴

Országok szerinti sorrend

A közlemények száma alapján az országok sorrendjét az 1. táblázat szemlélteti. Az élcsoportban a várokozásunk szerint a brit, orosz és amerikai eredetű közlemények vezetnek, ami az említett országok kiemelkedő tudományos teljesítményére utal. A továbbiakban fejlett gazdaságú, illetve pénzügyi rendszerrel rendelkező országokat találunk. Malajzia tartósan előkelő helyezésére (a 2012–2022 közötti 10 éves időszakra is ellenőriztük, ahol a 4. helyezést érte el) nem számítottunk, azonban az ország kereskedelmi szerepe, illetve a terrorizmus jelenségének való kitettsége miatt érthető, hogy jelentős tudományos érdeklődésre tart számot a terrorizmusfinanszírozás az országban. A tudományos gondolkodásra gyakorolt hatás szempontjából releváns a hivatkozások száma, amely jórészt a publikációs szám szerinti sorrendben alakult, kivéve a kanadai értéket, amely az előforduláshoz képest jóval nagyobb arányú hivatkozási számot ért el. Az orosz publikációk esetében az olvasási szám volt kiemelkedően magas, valamivel átlag alatti citáció mellett, ami a megismerés szempontjából szintén magas figyelemre utal, de nagyjából olyan olvasók részéről, akik nem jelenítik meg publikációikban az ott megismert gondolatokat. (Magyarország nem szerepel az első 100 között.)

²⁴ Europol 2015: 45.

1. táblázat: A Scopusban szereplő és 2017–2022 között publikált, terrorizmusfinanszírozással kapcsolatos tudományos közlemények erőssorrendje országok szerinti megoszlásban. Az első 10 legtöbb publikációt jegyző ország

Ország	Közlemények száma	Olvasások száma	Hivatkozások száma
UK	56	1444	205
RU	44	2591	138
US	43	949	113
CH	25	865	80
AU	24	479	85
CA	22	1070	171
MY	18	674	40
DE	16	331	38
IT	14	377	47
NL	12	283	37

Forrás: a szerzők szerkesztése

Intézmények sorrendje

A 2. táblázat az intézmények versenyét mutatja. A közlemények száma alapján a legmagasabb érték 10 volt. Táblázatunkba a négy vagy ennél több közleményt jegyző intézmény került be. Az intézményeket az angol nyelvű nevük alapján tüntettük fel.

2. táblázat: A Scopusban szereplő és 2017–2022 között publikált terrorizmusfinanszírozással kapcsolatos tudományos közlemények erőssorrendje intézmények szerinti megoszlásban. Az első 10 legtöbb publikációt jegyző ország

Intézmény	Szektor	Ország	Közlemények száma
Macquarie University	egyetem	AU	10
Universiti Teknologi MARA	egyetem	MY	9
Moscow Engineering Physics Institute	egyetem	RU	8
Moscow State Institute of International Relations (MGIMO-University)	egyetem	RU	6
Cardiff University	egyetem	UK	5
Carleton University	egyetem	CA	5
Financial Academy of the Russian Federation Government	egyetem	RU	5
University of Leeds	egyetem	UK	5

Intézmény	Szektor	Ország	Közlemények száma
Bocconi University	egyetem	IT	4
Comenius University	egyetem	SK	4
Copenhagen Business School	egyetem	DK	4
Harvard University	egyetem	US	4
King's College London	egyetem	UK	4
National University of Singapore	egyetem	SG	4
Royal United Services Institute	kutatóműhely	UK	4
University College London	egyetem	UK	4
University of Amsterdam	egyetem	NL	4
University of Toronto	egyetem	CA	4
University of Waterloo	egyetem	CA	4

Forrás: a szerzők szerkesztése

Szerzőségek

A szerzők tekintetében mindenekelőtt érdemes megvizsgálni, hogy mekkora az egyéni és a társszerzőségek aránya, utóbbiaknál pedig azt, hogy intézményen belüli, intézmények közötti vagy nemzetközi társszerzőségről van-e szó. Az utóbbiak nagyobb aránya ugyanis az összetettebb tudományos vizsgálatokra utal, és a hivatkozási számból is kiolvashatóan nagyobb befolyást gyakorolnak a tudományos gondolkodásra. A 3. táblázatban összesítettük a vizsgált közlemények szerzőségeinek jellemzőit szerzői modellek szerint.

3. táblázat: Szerzőségek jellemzői szerzői modellek szerint

	Szerzői modell	Közlemények száma	Hivatkozások száma	Hivatkozások átlaga közleményenként
Nemzetközi együttműködés	11,7%	52	188	3,6
Együttműködés országon belül	14,8%	66	172	2,6
Együttműködés intézményen belül	22,7%	101	309	3,1
Egyes szerzőség	50,8%	226	574	2,5

Forrás: a szerzők szerkesztése

Szerzői teljesítmény szerint 10 éves periódust vizsgáltunk 2013 és 2022 között. A 4. táblázatba a három vagy annál több közleményt jegyző szerzők kerültek be. Az élbolyban érdekes módon az intézményi kötődés (affiliáció) terén többen nem egyetemhez, hanem pénzügyi tanácsadó társaság kutatóhelyéhez kapcsolódnak; ez a kutatási téma alapján válik utólag érthetővé.

4. táblázat: Három vagy több közleményt jegyző szerzők és affiliációjuk

Szerző	Affiliáció	Ország	Közlemények száma 2013–2022
Teichmann, Fabian Maximilian Johannes	Teichmann International (Schweiz) AG	–	23
Naheem, Mohammed Ahmad	Mayfair Compliance	–	10
Esoimeme, Ehi Eric	Cardiff University	UK	6
Falker, Marie Christin	Teichmann International (Schweiz) AG	–	6
Goldbarsht, Doron	Macquarie University	AU	6
Jayasekara, Sisira Dharmasiri	Central Bank of Sri Lanka	–	6
Tierney, Michael	University of Waterloo	CA	5
Murrar, Firas	Arab American University	PS	4
Akartuna, Eray Arda	University College London	UK	3
Booyesen, Sandra Annette	National University of Singapore	SG	3
Boticiu, Sonia Ruxandra	Teichmann International (Schweiz) AG	–	3
De Koker, Louis	La Trobe University	AU	3
Gilmour, Nicholas	The University of Auckland	NZ	3
Keatinge, Tom	Royal United Services Institute	UK	3
Malakoutikhah, Zeynab	University of Leeds	UK	3
Masciandaro, Donato M.	Bocconi University	IT	3
Milos, Ángela Toso	Universidad de Salamanca	ES	3
Miloslavskaya, Natalia	Moscow Engineering Physics Institute	RU	3
Nikiforov, Andrey Yu	Moscow Engineering Physics Institute	RU	3
Omar, Normah Haji	Universiti Teknologi MARA	MY	3
Plakisiy, Kirill	Moscow Engineering Physics Institute	RU	3
Pocher, Nadia	University of Bologna	IT	3
Sergi, Bruno S.	Harvard University	US	3
Thornton, Amy Elise	University College London	UK	3

Forrás: a szerzők szerkesztése

A szerzők közül Fabian Maximilian Johannes Teichmann az abszolút győztes 23 közleménnyel, aki a svájci Teichmann AG pénzügyi tanácsadó céghez rendelkezik intézményi kapcsolattal. Ebből az intézetből Marie Christin Falker hat közleménnyel és Sonia Ruxandra Boticiu három közleménnyel is felkerült a listára. Meg kell említeni, hogy a listáról a kutatóintézeti kötődések terén a Moscow Engineering Physics Institute három, míg a University College of London kettő kutató affiliációjával is rendelkezik. A képzeletbeli dobogón második helyezést ért el Mohammed Ahmad Naheem 10 közleménnyel, aki szintén egy pénzügyi elemző céghez, a Mayfair Compliance-hez kötődik. A megosztott harmadik helyen a már említett Marie Christin Falker mellett Doron Goldbarsht az ausztrál Macquarie University és Sisira Dharmasri Jayasekara a Sri Lanka-i Központi Bank affiliációjával áll.

A közlemények megjelenése

Tudománymetriai vizsgálódásunk legutolsó szempontjaként azt elemeztük, hogy az említett közlemények milyen fórumokon jelentek meg. Lehetséges-e meghatározni, hogy a terrorizmusfinansírozás témakörében a tudományos eszmecserének hol találhatók a kiemelkedő fórumai?

A legnagyobb közleményszámmal a *Journal of Money Laundering Control* című folyóirat rendelkezik. A 2012 és 2021 közötti 10 év során 108 (!) közlemény, a legutolsó öt teljes év távlatában (2017–2022) pedig 102 jelent meg itt. E folyóirat jelentősége még hangsúlyosabb, ha a mindkét időtartományban második helyezést elérő *Journal of Financial Crime* című folyóirat még mindig nem csekély számú 25-25 közleményét vesszük figyelembe. A harmadik helyezett pedig a 10 év alatt nyolc, öt év alatt pedig hét közleménynek otthont adó *Studies in Conflict and Terrorism* című lap lett. Sorban a következő a Cambridge University Press gondozásában megjelent *Can Banks Still Keep a Secret? Bank Secrecy in Financial Centres around the World* című tanulmánykötet hét közleménnyel, majd ötödik helyezettként a *Journal of Financial Regulation and Compliance* című lap következik 10 év alatt hat, illetve az utolsó öt évben öt közleményt elérve. Ez az eredmény egyrészt erősíti a korábban tett megállapításunkat, amely szerint a rendszeres megjelenésű folyóiratok a tudományos eszmecsere írott fórumai, másrészt pedig rámutat arra is, hogy csak néhány, ezek közül pedig különösen egy lap, a *Journal of Money Laundering Control* című folyóirat a terrorizmusfinansírozás témája tudományos megismeréséhez legnagyobb számú közleménnyel hozzájáruló forrása.

A tudománymetriai vizsgálat eredménye

A vizsgálatunk során megállapítottuk, hogy a terrorizmus finanszírozásának kérdése már a 20. század elejétől kezdve jelen van különböző publikációkban, a téma tudományos igényű feldolgozása azonban csak lényegesen később, az ezredforduló előtt kezdődött meg. A nemzetközi figyelem pedig, befolyásolva a tudományos kutatók érdeklődését is, csak az USA elleni, 2001. szeptember 11-i terrortámadásokat követően növekedett meg. Az általunk vizsgált publikusan, illetve előfizetéssel elemezhető fórumokból, adattárakból nem olvasható ki, csak közvetett módon következtethetünk arra, hogy ezt megelőzően is léteztek ilyen irányú kutatások pénzügyi, illetve bűnüldöző és biztonsági szervezetek körében.

A tudományos érdeklődés jelenlétét, illetve növekedését igazolja a megjelent közlemények növekvő száma a vizsgált 1999 és 2022 közötti időszakban. A tudományterületek szerint minden második közlemény a társadalomtudományok területére (is) besorolható, azonban az ökonómia, a vállalatirányítás, valamint a digitalizációnak köszönhetően a mérnöki, illetve a számítástechnikai tudományok is jelentős részarányt képviselnek.

Jól láthatóan azonosíthatók a tudományos diskurzus már meglévő fórumai, amelyek közül néhány periodikusan megjelenő folyóirat és egy konferenciakiadvány emelkedik ki. A közlemények mintegy fele társszerzőségben készül. Minden ötödik intézményi, mintegy 15%-uk intézmények közti és valamivel több mint 10%-uk nemzetközi társszerzőségben. A közlemények szerzői közt néhányan kiemelkednek, akik több közleményhez is hozzájárultak. Közülük is első a svájci Teichmann International AG pénzügyi tanácsadó cég névadója. A kutatási terület sajátosságának tekinthető, hogy a legtöbb közleményt jegyző szerzők közt nemcsak egyetemek, hanem pénzügyi tanácsadó cégekhez kapcsolódó tudósok is megjelennek. Az Egyesült Királyság, Oroszország és az Amerikai Egyesült Államok fordítják a legtöbb erőforrást a tudományos kutatásba a megjelent publikációk száma szerint, de számos fejlett gazdaságú és pénzügyi rendszerrel rendelkező, illetve a terrorizmus fenyegetésének kitett ország is jelentős erőfeszítéseket tesz.

A TERRORIZMUSFINANSZÍROZÁS FOGALMÁNAK
NEMZETKÖZI ÉS HAZAI JOGI MEGKÖZELÍTÉSE

Tanulmányunkban elérkeztünk arra a pontra, ahol már elkerülhetetlen a terrorizmusfinanszírozás jelenségének fogalmi definíciójával foglalkozni. Elmondhatjuk, hogy az előzőekben ismertetett szakmai-tudományos kutató, illetve fejlesztő

munkában, valamint az ezt is figyelembe vevő nemzetközi, európai uniós és hazai jogfejlődésben is nyomon követhetővé váltak a fogalomrendszer elemei. Tanulmányunkban a jelenleg hatályos állapotra szorítkozunk.

Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ), továbbá a Pénzügyi Akciócsoport (Financial Action Task Force, FATF) által használt, majd az európai uniós fogalomrendszert tekintjük át, illetve vetjük össze, végül a hatályos magyar szabályozás kulcsfontosságú elemeit mutatjuk be.

A terrorizmusfinanszírozás különböző jogi fogalmainak vizsgálata azért különösen jelentős, mert az egyes országok által elfogadott szabályozások alapján lehetséges csak büntetőjogi értelemben felelősségre vonni a terrorizmusfinanszírozás elkövetőit. A nemzetközi szervezetek által elfogadott definíciók pedig meghatározzák a belföldi szabályozást, így azok vizsgálata kiemelten fontos. A jelen tanulmányban elvégzett tudománymetriai vizsgálat feltárta, hogy a terrorizmusfinanszírozás tekintetében a társadalomtudományok, ezen belül a jogtudomány területén folyik a legintenzívebb tudományos munka. A fentiek alapján választottuk ki az alábbi terrorizmusfinanszírozás-definíciókat.

Az ENSZ fogalommeghatározása

Az előzőekben feltártuk, hogy a terrorizmusfinanszírozás területén releváns első tudományos publikáció 1999-re esik, amely év december 9-én fogadta el az Egyesült Nemzetek Közgyűlése a terrorizmus finanszírozásának visszaszorításáról szóló ENSZ-egyezményt (a továbbiakban: Egyezmény). Az Egyezmény 2. cikk 1. bekezdése szerint terrorizmusfinanszírozást követ el,

„aki bármely eszközzel, közvetlenül vagy közvetve, jogellenesen és szándékosan, forrást biztosít vagy gyűjt azzal a szándékkal vagy annak tudatában, hogy azt részben vagy egészben a következő cselekmény elkövetésére használják fel:

- a) olyan cselekmény, amely a mellékletben szereplő valamely szerződés hatálya alá tartozó és az abban meghatározott bűncselekményt valósít meg;²⁵
- b) bármely egyéb olyan cselekmény, amely polgári személy vagy fegyveres konfliktus esetén az ellenségeskedésben tevőlegesen részt nem vevő más

²⁵ A mellékletben szereplő szerződések:

1. A légi járművek jogellenes hatalomba kerítésének leküzdéséről Hágában, 1970. december 16-án aláírt egyezmény.
2. A polgári repülés biztonsága elleni jogellenes cselekmények leküzdéséről Montrealban, 1971. szeptember 23-án aláírt egyezmény.

személy halálának vagy súlyos testi sérülésének okozására irányul, ha a cselekmény célja, annak természetéből vagy összefüggéseiből következően az, hogy a lakosságot megfélemlítse, vagy egy Kormányt vagy nemzetközi szervezetet valamely cselekmény megtételére vagy ennek megtételétől történő tartózkodásra kényszerítsen.”²⁶

Az Egyezmény fogalommeghatározása alapján az elkövető szándékának mind a pénzeszközök meghatározott módon való gyűjtésére és biztosítására, mind pedig azoknak az Egyezmény által meghatározott célra történő felhasználására ki kell terjednie. A fentiek alapján nem követi el a bűncselekményt például az a személy, aki nem azzal a szándékkal gyűjt forrásokat, hogy azokat terrorcselekmény elkövetéséhez használják fel, hanem például egy terrorszervezet fennmaradását támogatja.

Szintén nem valósul meg terrorizmusfinanszírozás az Egyezmény definíciója szerint abban az esetben, ha a biztosított vagy gyűjtött pénzeszköz nem köthető semmilyen, az Egyezményben meghatározott olyan terrorcselekményhez, amelynek elkövetésére fordítanak azt. Nem minősülne bűncselekménynek például, ha az elkövető ugyan biztosít pénzeszközöket egy terrorszervezet részére, ugyanakkor a forrásokat nem terrorcselekmény megvalósítására használják fel.

Az Egyezmény rendszerében bizonyítási nehézségek jelentkezhetnek abban a tekintetben, ha az elkövető a gyűjtött vagy biztosított pénzeszközöket azért bocsátotta rendelkezésre vagy gyűjtötte, hogy azt felhasználják terrorcselekmény elkövetésére.

3. A nemzetközileg védett személyek, köztük a diplomáciai képviselők ellen elkövetett bűncselekmények megelőzéséről és megbüntetéséről szóló, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlése által 1973. december 14-én elfogadott egyezmény.
 4. A túszedés elleni, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlése által 1979. december 17-én elfogadott nemzetközi egyezmény.
 5. A nukleáris anyagok fizikai védelméről Bécsben, 1980. március 3-án aláírt egyezmény.
 6. A nemzetközi polgári repülést szolgáló repülőterek elleni jogellenes erőszakos cselekmények visszaszorításáról szóló, a polgári repülés biztonsága elleni jogellenes cselekmények visszaszorításáról szóló egyezményt kiegészítő, Montrealban, 1988. február 24-én aláírt jegyzőkönyv.
 7. A tengeri hajózás biztonsága elleni jogellenes cselekmények leküzdéséről Rómában, 1988. március 10-én aláírt egyezmény.
 8. A kontinentális talapzaton létesített, rögzített létesítmények biztonsága elleni jogellenes cselekmények leküzdéséről Rómában, 1988. március 10-én aláírt jegyzőkönyv.
 9. A terrorista bombatámadások visszaszorításáról, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlése által 1997. december 15-én elfogadott nemzetközi egyezmény.
- ²⁶ A terrorizmus finanszírozásának visszaszorításáról, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 54. ülészakán, 1999. december 9-én elfogadott nemzetközi Egyezmény kihirdetéséről szóló 2002. évi LIX. törvény, 2. cikk (1) bekezdés.

Az elkövető érvelhetne például azzal, hogy a forrásokat a terrorszervezet egyéb, „humanitárius” tevékenységének támogatása céljából bocsátotta rendelkezésre.

*A Pénzügyi akciócsoport (Financial Action
Task Force – FATF) definíciója*

Az FATF egy olyan nemzetközi szervezet, amely nemzetközi (globális) sztenderdeket állít a pénzmosás és terrorizmusfinanszírozás elleni küzdelem területén. Az FATF által megalkotott *soft-law* jellegű sztenderdek²⁷ segítik az összehangolt nemzetközi fellépést a pénzmosás, a vagyongeneráló bűncselekmények és a terrorizmus ellen. A szervezet folyamatosan felülvizsgálja a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása területén megjelenő trendeket, komplex és egységes módszertan alapján országértékeléseket végez, valamint időközönként módosítja, erősíti az általa megalkotott globális sztenderdeket, ezáltal is válaszolva az új kihívásokra.²⁸

Az FATF 5. számú ajánlása határozza meg a terrorizmusfinanszírozás fogalmát, amely túlterjeszkedik az Egyezmény által meghatározottakon, ugyanis az ajánlás szerint az Egyezményben meghatározottak mellett kriminalizálni szükséges a terrorszervezetek és egyéni terroristák finanszírozását még egy konkrét terrorcselekmény hiányában is.²⁹ Nem véletlen tehát, hogy a kérdés vizsgálata számos tudományos igényű elemzésben felvetődik.

Az FATF definíciója megoldást jelenthet az Egyezmény definíciója alapján történő kriminalizáláshoz köthető bizonyítási nehézségek tekintetében, ugyanis a biztosított forrásokat e definíció szerint nem kell egy konkrét terrorcselekményhez kötni, elegendő pusztán terrorszervezet vagy terrorista személy részére rendelkezésre bocsátani. Az FATF definíciója szerint tehát terrorizmusfinanszírozásnak minősülhet, ha az elkövető terrorszervezet részére biztosít forrást, amelyet a terrorszervezet például a szervezet öngyilkos merényleti családjának megsegítésére fordít.

²⁷ Ebben a kontextusban *soft law* alatt olyan nemzetközi szabályokat kell érteni, amelyek az alkotók szándéka szerint nem hoznak létre nemzetközi jogi kötelezettséget, hanem ajánlásként értelmezhetők. Vö. KENDE et al. 2019: 172.

²⁸ Lásd *The Financial Action Task Force*. Online: www.fatf-gafi.org/about/.

²⁹ Financial Action Task Force on Money Laundering 2022: 13.

Az Európai Unió definíciója

A 2002/475/IB tanácsi kerethatározat 2. cikkében a terrorista csoporthoz kapcsolódó bűncselekmények között az alábbi, terrorizmusfinanszírozással összefüggésbe hozható elkövetési magatartást tartalmazza: „részvétel terrorista csoport tevékenységében, beleértve információk vagy anyagi források szolgáltatását, vagy a tevékenység bármilyen módon történő finanszírozását is, annak tudatában, hogy ez a részvétel hozzájárul a terrorista csoport büntetendő cselekményeihez.”³⁰

A fenti fogalom alapján a terrorszervezet által elkövetett bármely bűncselekmény – nem kizárólag terrorcselekmény – megvalósításához juttatott forrás megvalósítja a terrorizmusfinanszírozást. Ugyanakkor – az Egyezményhez hasonlatosan – az elkövető tudatának át kell fognia azt, hogy a források biztosítása hozzájárul bűncselekmény elkövetéséhez.

A terrorizmusfinanszírozás fenti meghatározása alapján terrorizmusfinanszírozást kizárólag terrorista csoport / terrorszervezet vonatkozásában lehet elkövetni, ami figyelmen kívül hagyja az önállóan tevékenykedő terrorista által elkövetett cselekmények finanszírozását.

2017. március 15. napján az Európai Parlament és a Tanács (EU) elfogadta a 2017/541 irányelvet (a továbbiakban: Irányelv) a terrorizmus elleni küzdelemről, amely felváltotta a 2002/475/IB tanácsi kerethatározatot. Az Irányelvbe felvett új tényállások megszővegezése a terrorizmus területén felmerülő új trendek, valamint a megnövekedett fenyegetés miatt vált szükségessé.³¹ Kiemelendő a trendek azonosításában az Europol, amely minden évben megjelenteti az előző évre vonatkozó, a terrorizmus helyzetéről és trendjeiről szóló jelentését (TE-SAT jelentés). A 2015. évre vonatkozó TE-SAT jelentés beszámol arról, hogy 2015-ben az Európai Unióban jelentős számú személy vált terrortámadás áldozatává.³² A rigai nyilatkozatban kifejezték, hogy a terrorizmus, a radikalizálódás, a toborzás és a terrorizmus finanszírozása az Európai Unió belső biztonságát fenyegető fő veszélyek közé tartozik.³³ A TE-SAT jelentés jelentős problémaként azonosította a külföldi harcosokat,³⁴ továbbá megemlíti a terrorista média inspiráló és radikalizáló hatását

³⁰ A Tanács 2002/475/IB számú kerethatározata (2002. június 13.) a terrorizmus elleni küzdelemről.

³¹ Council of the EU 2017.

³² Europol 2016: 5.

³³ Europol 2016: 5; Riga Joint Statement Following the Informal Meeting of Justice and Home Affairs Ministers in Riga on 29 and 30 January [2015].

³⁴ Europol 2016: 6–7.

az arra fogékonyak tekintetében.³⁵ A 2016-ra vonatkozó TE-SAT jelentés alapján megállapítható, hogy a külföldi harcosok továbbra is fenyegetést jelentenek.³⁶

Az Irányelvben meghatározottak minimumszabályoknak minősülnek a terrorista bűncselekmények meghatározásához, azaz a tagállamok az Irányelvben leírtakon túl más cselekményeket is minősíthetnek például terrorizmus finanszírozásának.³⁷

Az Irányelv 11. cikk (1) bekezdése szerinti fogalommeghatározás értelmében terrorizmusfinanszírozásnak minősül pénzeszközök szándékosan, bármely módon, közvetve vagy közvetlenül történő rendelkezésre bocsátása vagy gyűjtése, amennyiben azzal a szándékkal vagy annak tudatában történik, hogy a gyűjtött vagy rendelkezésre bocsátott pénzeszközöket részben vagy egészben az Irányelv 3–10. cikkeiben³⁸ meghatározott cselekmények bármelyikének elkövetésére vagy az abban való közreműködésre használják fel.³⁹

A kerethatározathoz képest bővül a terrorizmusfinanszírozás fogalma alá bevonható cselekmények köre, ugyanis az Irányelv fogalommeghatározása értelmében nem kizárólag terrorista csoportok vonatkozásában követhető el terrorizmusfinanszírozás, hanem például az új kihívásként jelentkező külföldi harcosok tekintetében is. Bővíti a terrorizmusfinanszírozás lehetséges elkövetési magatartásainak körét az Irányelv 5–10. cikkeiben meghatározott bűncselekmények bevonása.

³⁵ Europol 2016: 7.

³⁶ Europol 2017: 6–7.

³⁷ Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 83. cikk (1) bekezdése értelmében az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében elfogadott irányelvekben szabályozási minimumokat állapíthat meg – többek között – a terrorizmus bűncselekménye esetében a bűncselekményi tényállások és a büntetési tételek meghatározására vonatkozóan. Az EUMSZ 288. cikke értelmében az irányelvek az elérendő célokat illetően minden címzett tagállamra kötelezők, azonban a forma és az eszközök megválasztását a nemzeti hatóságokra hagyja.

³⁸ Az Irányelv 11. cikk (1) bekezdésében hivatkozott cselekmények:

3. cikk: terrorista bűncselekmények;
4. cikk: terrorista csoporthoz kapcsolódó bűncselekmények;
5. cikk: terrorista bűncselekmény elkövetésére való nyilvános uszítás;
6. cikk: terroristák toborzása;
7. cikk: terroristakiképzésben részesítés;
8. cikk: terroristakiképzésben való részvétel;
9. cikk: terrorizmus céljából való utazás;
10. cikk: terrorizmus céljából való utazás szervezése vagy egyéb módon történő elősegítése.

³⁹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/541 irányelve (2017. március 15.) a terrorizmus elleni küzdelemről, a 2002/475/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, valamint a 2005/671/IB tanácsi határozat módosításáról, 11. cikk (1) bekezdés.

Az Irányelv által meghatározott definíció az Egyezményben leírtakhoz képest kiterjesztő, mivel nem kizárólag a terrorcselekmény finanszírozását vonja be az elkövetési magatartások közé, hanem bizonyos terrorista tevékenységekhez kapcsolódó bűncselekmények részére történő pénzeszközök gyűjtését és rendelkezésre bocsátását is. Így például a terrorizmus finanszírozása bűncselekményt követi el az a személy, aki olyan személyt támogat, aki terrorizmus céljából utazik, vagy aki terroristakiképzést nyújt, illetve abban részt vesz. Ezen cselekmények a terrorcselekmény elkövetéséhez történő előkészületként jelentkezhetnek, mivel biztosítják azokat a feltételeket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a terrorcselekmény későbbi elkövetője adott helyen képes legyen megvalósítani a szándékozott terrorcselekményt.

Szintén jelentős különbség az Irányelv és az Egyezmény között, hogy az Irányelv büntetendő cselekménynek tekinti a terrorista csoport részére történő anyagi források szolgáltatását vagy a terrorista csoport bármely módon történő finanszírozását. E fogalommeghatározás lehetővé teszi például a terrorizmus finanszírozása miatt történő felelősségre vonást azokban az esetekben, amikor az elkövető támogat egy terrorszervezetet, ugyanakkor a támogatás nem köthető konkrét terrorcselekményhez, valamint nem állapítható meg, hogy a terrorszervezet támogatója milyen célból nyújtotta a kérdéses forrásokat.

A TERRORIZMUSFINANSZÍROZÁS MAGYAR SZABÁLYOZÁSÁNAK FEJLŐDÉSE

Magyarország a terrorizmus finanszírozásának visszaszorításáról, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 54. ülészakán, 1999. december 9-én elfogadott nemzetközi Egyezmény kihirdetéséről szóló 2002. évi LIX. törvénnyel hirdette ki a terrorizmusfinanszírozás visszaszorításáról szóló ENSZ-egyezményt, amely alapján kötelezettséget vállalt a terrorizmusfinanszírozás kriminalizálására, amely a magyar büntetőjogban az alábbiak szerint jelent meg.

A magyar büntetőjogban 2003. március 1-jétől lelhető fel terrorizmusfinanszírozás-definíció. Az ekkor hatályos, a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (régi Btk.) 261. § (5) bekezdésében megszövegezett definíció szerint terrorizmusfinanszírozást követ el, aki terrorcselekmény-elkövetés elősegítése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételeket biztosítja, ahhoz anyagi eszközöket szolgáltat vagy gyűjt, illetőleg a terrorista csoport tevékenységét egyéb módon támogatja.⁴⁰

⁴⁰ Régi Btk. 261. § (5) bekezdés.

Fontos hangsúlyozni, hogy a fenti fogalom a terrorcselekmény törvényi tényállásán belül szerepel, a „terrorizmusfinanszírozás” szó a korábbi Btk.-ban nem jelent meg, ugyanakkor a fent megjelölt fogalom a terrorizmusfinanszírozás meghatározására alkalmazható.

Szükséges továbbá megemlíteni, hogy 2005-ben az Európa Tanács Pénzmosás és Terrorizmus finanszírozása Elleni Szakbizottsága, az úgynevezett Moneyval és az IMF⁴¹ elfogadta Magyarország 3. körös országértékelését, amelyben a terrorizmusfinanszírozás kriminalizálása tekintetében hiányosságként tárta fel, hogy az nem szabályozza maradéktalanul az ENSZ-egyezménynek megfelelően az egyéni terrorista részére történő források gyűjtését és biztosítását, ugyanis a régi Btk. 261. § (5) bekezdése a terrorista csoport⁴² finanszírozását minősíti bűncselekménynek. Az országértékelés arra a megállapításra jutott, hogy az egyéni terrorista (egy vagy két személy) finanszírozását elkövető személy terrorcselekmény előkészülete⁴³ miatt (amennyiben a terrorcselekmény nem valósul meg), illetve mint terrorcselekmény részese (bűnsegédje)⁴⁴ (amennyiben a terrorcselekmény megvalósul) büntethető. Az országértékelés során nem fogadták el megfelelőnek az egyéni terrorista finanszírozásának a fent leírt módon történő kriminalizálását.⁴⁵

2007. június 1-jétől a fenti fogalom meghatározás változott, ugyanakkor a terrorizmusfinanszírozás kifejezés még ekkor sem jelent meg a régi Btk.-ban, a terrorizmusfinanszírozásnak tekinthető elkövetési magatartásokat a magyar büntetőjog továbbra is a terrorcselekmény törvényi tényállása alatt definiálta. Ezen szabályozás szerint a terrorcselekmény finanszírozásával kapcsolatos deliktumot a régi Btk. 261. § (4) bekezdése határozta meg,⁴⁶ míg a Btk. 261. § (5) bekezdése⁴⁷

⁴¹ International Monetary Fund: Nemzetközi Valutaalap.

⁴² A régi Btk. 261. § (2) bekezdés b) pontja szerint: „terrorista csoport három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja a Btk. 261. § (1)–(2) bekezdésben meghatározott bűncselekmények elkövetése.”

⁴³ A régi Btk. 18. § (1) bekezdése szerint: „ha a törvény külön elrendeli, előkészület miatt büntetendő, aki a bűncselekmény elkövetése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételeket biztosítja, az elkövetésre felhív, ajánlkozik, vállalkozik vagy a közös elkövetésben megállapodik.”

⁴⁴ A régi Btk. 21. § (2) bekezdése szerint: „bűnsegéd az, aki bűncselekmény elkövetéséhez szándékosan segítséget nyújt.”

⁴⁵ Council of Europe – Moneyval 2005: 35–36.

⁴⁶ Régi Btk. 216. § (4) bekezdés: „Terrorcselekmény elkövetésének elősegítése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételeket biztosítja, ahhoz anyagi eszközöket szolgáltat vagy gyűjt.”

⁴⁷ Régi Btk. 216. § (5) bekezdés: „Aki a (4) bekezdésben meghatározott cselekményeket az (1) vagy (2) bekezdésben meghatározott büntetettnek terrorista csoportban történő elkövetése érdekében valósítja meg, illetőleg a terrorista csoport tevékenységét egyéb módon támogatja.”

a terrorista csoportban történő elkövetés finanszírozásának, valamint a terrorista csoport tevékenységének egyéb módon történő támogatásának büntethetőségét határozta meg.

A Moneyval 2010 szeptemberében elfogadta Magyarország 4. körös országértékelését. Az országértékelés, amely az FATF-sztenderdeknek való megfelelést vizsgálta, és az FATF módszertana alapján folytatták le, hiányosságként tárta fel a magyar szabályozásban, hogy nem követi teljes mértékben az ENSZ-egyezmény fogalommeghatározását. A hazai szabályozás értelmében nem egyértelmű, hogy a források gyűjtése bevonható a Btk. 261. § (5) bekezdésében szabályozott törvényi tényállásba, a források gyűjtésének büntethetőségéhez szükséges, hogy köthető legyen konkrét terrorcselekményhez, nem szabályozza maradéktalanul az egyéni terrorista finanszírozását, továbbá a terrorista csoport napi tevékenysége finanszírozásának büntethetősége nem kellőképpen egyértelmű. Ajánlasként fogalmazták meg többek között, hogy az egyéni terroristák, valamint a terrorista csoport mindennapi tevékenysége finanszírozásának kriminalizálását egyértelműen szükséges szabályozni.⁴⁸

A fent megjelölt hiányosságok kiküszöbölésére a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényben (Btk.) a terrorizmusfinanszírozást – sui generis bűncselekményként – a Btk. 318. §-ában az alábbiak szerint szövegezték meg. A Btk. fogalommeghatározása szerint terrorizmusfinanszírozást követ el, aki: terrorcselekmény feltételeinek biztosításához anyagi eszközt szolgáltat vagy gyűjt, vagy terrorcselekmény elkövetésére készülő személyt vagy rá tekintettel más anyagi eszközzel támogat.⁴⁹

A Btk. 318. § (2) bekezdése a terrorizmusfinanszírozás terrorista csoportban történő elkövetését, valamint a terrorista csoport tevékenységének egyéb módon való támogatását szabályozza.⁵⁰ A fenti terrorizmusfinanszírozás-definíció a Btk. hatálybalépésétől, 2013. július 1-jétől 2017. december 31-ig volt hatályos.

A Moneyval a 4. körös országértékelést követő, 2013. szeptemberi follow-up jelentésében az új szabályozás tekintetében leírja, hogy a magyar Büntető Törvénykönyv nem terrorizmusfinanszírozásként rendeli büntetni azon személy finanszírozását, aki a terrorcselekményt már elkövette. Továbbra is hiányosságként említik, hogy a terrorista csoport bármely (akár nem terrorizmushoz köthető) tevékenységének támogatása miatt történő források gyűjtése hiányzik a magyar szabályozásból,

⁴⁸ Council of Europe – Moneyval 2010: 34–37.

⁴⁹ Btk. 318. § (1) bekezdés.

⁵⁰ Btk. 318. § (2) bekezdés.

valamint az egyéni terroristák részére bármilyen célból történő forrásgyűjtés kriminalizálásának elmaradását.⁵¹

A Moneyval 5. körös országértékelése során hiányosságként jelölte meg, hogy a magyar büntetőjogi szabályozás az ENSZ-egyezmény 2. cikk 1. pont a) pontjában meghatározott cselekmények finanszírozását nem rendeli maradéktalanul büntetni.⁵²

A fenti hiányosságok kiküszöbölésére a Btk. terrorizmusfinanszírozás-definíciója 2018. január 1-jétől módosult. Az új szabályozás szerint terrorizmusfinanszírozást követ el, aki:

- ♦ terrorcselekmény feltételeinek biztosításához anyagi eszközt szolgáltatót vagy gyűjt,
- ♦ terrorcselekmény elkövetésére készülő személyt, illetve terrorcselekmény elkövetőjét, vagy e személyekre tekintettel más személyt anyagi eszközzel támogat, vagy
- ♦ aki terrorcselekmény elkövetésére készülő személy, illetve terrorcselekmény elkövetője támogatása céljából anyagi eszközt szolgáltatót vagy gyűjt.⁵³

A terrorizmusfinanszírozás súlyosabban minősülő eseteit a Btk. 318. § (2) bekezdése határozza meg, amely a terrorizmusfinanszírozás terrorista csoportban történő elkövetése vagy terrorista csoport tagja érdekében történő megvalósításának eseteit, valamint a terrorista csoport tevékenységének egyéb módon történő támogatását, illetve az ehhez kapcsolódó anyagi eszközök szolgáltatását és gyűjtését rendeli büntetni.⁵⁴

A Btk. 318/A. § (1) bekezdése pedig a terrorjellegű cselekményeket rendeli büntetni, eleget téve ezzel az ENSZ-egyezmény 2. cikk 1. pont a) alpontjában meghatározott cselekmények finanszírozásának büntetendővé nyilvánításának.⁵⁵

A fentiek alapján megállapítható, hogy a magyarjogi szabályozás a terrorizmusfinanszírozás terén alapvetően a Moneyval-országértékelések során feltárt hiányosságok kiküszöbölésére törekszik.

⁵¹ Council of Europe – Moneyval 2013: 18–20.

⁵² Council of Europe – Moneyval 2016: 147.

⁵³ Btk. 318. § (1) bekezdés.

⁵⁴ Btk. 318. § (2) bekezdés.

⁵⁵ Btk. 318. § (1) bekezdés: „Aki

- a) terrorjellegű bűncselekmény feltételeinek biztosításához anyagi eszközt szolgáltatót vagy gyűjt,
- b) terrorjellegű bűncselekmény elkövetésére készülő személyt, illetve terrorjellegű bűncselekmény elkövetőjét, vagy e személyekre tekintettel más személyt anyagi eszközzel támogat, vagy
- c) a (b) pontban meghatározott személyek támogatása céljából anyagi eszközt szolgáltatót vagy gyűjt.”

A jelenlegi hazai szabályozás szerinti terrorizmusfinanszírozás törvényi tényállásának értelmezésére Magyarországon eddig csak egy alkalommal került sor, a jogértelmezés jelentősebb elemeit az alábbi esetpéldában ismertetjük.

Esettanulmány

Magyarországon a jelen tanulmány megszövegezéséig az egyetlen, terrorizmusfinanszírozás bűncselekménye miatt hozott ítélet a Szegedi Ítéltáblához köthető, amely szerint „a terrorista csoport tevékenységét egyéb módon támogatja, aki éveken keresztül logisztikai munkát végez a szervezetnek, melyhez a csoport tartozik, így megvalósítja a terrorizmus finanszírozását”.⁵⁶

A vádlottak kurd anyanyelvű iráni és török állampolgárok voltak. A másodrendű vádlott csatlakozott a Kurd Munkáspárthoz (PKK), és az *iraki hegyekben a Törökországban harcoló és onnan visszatérő PKK-tagok részére szállított ruhát és élelmet. Később áthelyezték Szíriába, ahol egy laktanyában lévő raktárban látott el logisztikai feladatokat* (YPG-tagok ruhákkal és élelemmel való ellátása). Az elsőrendű vádlottat menekültnek álcázva vitték Irakba, feladatai közé tartozott, hogy *PKK-egyenruhában az iraki hegyekben egy csoport tagjaként fogadta a harcokból visszatérő kurd katonákat, majd a női katonák szállítása, részükre történő ruhaosztás vált a feladatává. Később egy Szíriában (YPG) lévő laktanyában végezte ugyanezen tevékenységet.*

A vádlottak összeismerkedtek, új életet akartak kezdeni, Irakba szöktek, összeházasodtak, majd embercsempészek segítségével Európába szöktek, egy ideig Szerbiában tartózkodtak, majd 2017 decemberében érkeztek Magyarországra, ahol menedékjog iránti kérelmet terjesztettek elő. A kérelmeket elutasították, és a vádlottakat a Török Köztársaság területére kiutasították.

A vádlottak védekezéséknél hozták fel, hogy *tévedésben voltak a szervezet terrorszervezet mivolta tekintetében, és fenyegetés alatt álltak.* Vitatták továbbá, hogy a szervezet tagjaként a szervezet egyéb módon történő támogatása megvalósítható lenne, arra hivatkozva, hogy e fogalom külső támogatást feltételez.

Az ítéleti indokolás szerint megvalósult a bűncselekmény, a törvényi tényállás szervezeten *belülről is megvalósítható, az elkövetők tudattartamát folytonosan, 2015-ig kell vizsgálni, kurd nemzetiségüként tudniuk kellett a szervezet tevékenységéről, és büntethetőséget kizáró fenyegetést sem állapított meg a Szegedi Ítéltábla a terheltek javára, a büntethetőséget enyhítő fenyegetés tekintetében pedig rögzítette,*

⁵⁶ Ítéltáblai Határozatok 2021/4.; Tizennyolcadik Évfolyam – 2021 december. ÍH 2021. 111. – Terrorizmus finanszírozása (Szegedi Ítéltábla Bf.III.463/2019) 14–16.

hogy ugyan rövid időn belül nem tudtak az akaratuknak megfelelően cselekedni, azonban többéves szolgálatot követően mégis megszöktek.⁵⁷

A SZABÁLYOZÁSSAL KAPCSOLATBAN FELMERÜLŐ KÉRDÉSEK

A fent ismertetett ENSZ-egyezmény és a FATF terrorizmusfinanszírozás-definíciói között az egyik legjelentősebb különbség, hogy a bűncselekmény csak akkor állapítható meg az elkövető terhére, ha a forrás gyűjtése és rendelkezésre bocsátása köthető valamilyen konkrét terrorcselekményhez, vagy elegendő azt csupán terrorista csoport vagy egyéni terrorista részére gyűjteni vagy rendelkezésre bocsátani. Az ENSZ-egyezmény fogalommeghatározása megfelel a jogbiztonság és a büntetőjog *ultima ratio* elvének, ugyanakkor nehézkessé, néhány esetben akár lehetetlenné teszi a terrorizmus finanszírozása miatti felelősségre vonást, ugyanis még abban az esetben is, ha azonosítható konkrét terrorcselekmény, kérdéses annak bizonyítása, hogy az elkövető valóban annak tudatában gyűjtött vagy bocsátott rendelkezésre forrást, hogy azt részben vagy egészben a konkrét terrorcselekmény megvalósítására fordítják.

Azon terrorizmusfinanszírozás-fogalmaknál, ahol elegendő a terrorszervezet vagy egyéni terrorista finanszírozása konkrét terrorcselekmény hiányában is, egyszerűbbé válhat a bizonyítás, ugyanis itt nem kell célzatot bizonyítani. Ugyanakkor nehézséget okozhat annak megállapítása, hogy egy adott szervezet terrorszervezetnek tekinthető-e, illetve egy adott személy terroristának minősül-e. Az egyéni felelősség megállapításánál szintén vizsgálni szükséges, hogy az adott személy tudhatta-e, hogy terrorista csoport vagy egyéni terrorista részére juttat forrásokat. Kérdéses, hogy megállapítható-e büntetőjogi felelősség annak a terhére, aki bár terrorista csoport részére bocsát rendelkezésre forrásokat, azonban nincs annak tudatában, hogy az adott csoport terrorista csoportnak minősül (például magát nonprofit szervezetként megjelölő, valójában terrorista csoport).

⁵⁷ Ítéletáblai Határozatok 2021: 14–16.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BLACK, George (1987): Delle Chiaie: from Bologna to Bolivia. *Nation*, 244(16), 525–541.
- Chronology (1936): *Bulletin of International News*, 12(14), 12–35. Online: www.jstor.org/stable/25639493
- Council of Europe – Moneyval (2005): *Third Round Report on Hungary. Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism*. Online: <https://rm.coe.int/european-committee-on-crime-problems-cdpc-select-committee-of-experts-on/168071640c>
- Council of Europe – Moneyval (2010): *Report on Fourth Assessment Visit. Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism. Hungary*. Online: <https://rm.coe.int/report-on-fourth-assessment-visit-anti-money-laundering-and-combating-/16807161bb>
- Council of Europe – Moneyval (2013): *3rd Regular Follow-Up Progress Report 4th Round Mutual Evaluation of Hungary*. Online: <https://rm.coe.int/3rd-regular-follow-up-progress-report-4th-round-mutual-evaluation-of-h/16807161b9>
- Council of Europe – Moneyval (2016): *Anti-Money Laundering and Counter-Terrorist Financing Measures. Hungary. Fifth Round Mutual Evaluation Report*. Online: <https://rm.coe.int/anti-money-laundering-and-counter-terrorist-financing-measures-hungary/16807161b4>
- Council of the EU (2017): *EU Strengthens Rules to Prevent New Forms of Terrorism*. Online: www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/03/07/rules-to-prevent-new-forms-of-terrorism/
- CSABA Zágón (2022): Terrorizmus-finanszírozás téma tükröződése a tudományos publikációkban. In *Terrorizmus-finanszírozás elleni küzdelem aktuális kihívásai*. Online konferencia. Budapest: TEK Tudományos Tanácsa.
- Online: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/03/07/rules-to-prevent-new-forms-of-terrorism/>
- Europol (2015): *Why Is Cash Still King? A Strategic Report on the Use of Cash by Criminal Groups as a Facilitator for Money Laundering*. Online: <https://doi.org/10.2813/698364>
- Europol (2016): *TE-SAT 2016. European Union Terrorism Situation and Trend Report 2016*. Online: <https://doi.org/10.2813/525171>
- Europol (2017): *TE-SAT 2017. European Union Terrorism Situation and Trend Report 2017*. Online: <https://doi.org/10.2813/237471>
- FEDINEC Csilla et al. (2021): *Ukrajna története: régiók, identitás, államiság*. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont – Gondolat.
- Financial Action Task Force on Money Laundering (2022): *The FATF Recommendations. International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation*. Online: www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf
- KENDE Tamás et al. szerk. (2019): *Nemzetközi jog*. Budapest: Wolters Kluwer. Online: <https://doi.org/10.55413/9789632959085>
- OGG, Frederic A. (1936): Venizelists Win Greek Elections. *Current History*, 43(6), 655–658. Online: <https://doi.org/10.1525/curh.1936.43.6.655>
- OLEXA Péter – CSABA Zágón (2023): A testbeszéd kutatásának tudományometriai elemzése. *Belügyi Szemle*, 71(1), 7–24. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.1.1>
- Russia: Conservative Dictator (1927) o *TIME Magazine*, 10(6), 16–17. Online: <https://time.com/archive/6661278/russia-conservative-dictator/>

- SASVÁRI Péter – URBANOVICS Anna (2019): *A tudományos publikálás alapjai*. Budapest: Nemzeti Közszerológati Egyetem. Online: <http://real.mtak.hu/id/eprint/101076>
- SASVÁRI Péter – URBANOVICS Anna (2021): *A nemzetközi tudományos láthatóság eszközei*. Budapest: Ludovika.
- Scopus [Fact Sheet]. Online: https://www.elsevier.com/___data/assets/pdf_file/0017/114533/Scopus-fact-sheet-2022_WEB.pdf
- Stop Financing Terrorism (1979): *New Republic*, 179(2–3). Online: <https://newrepublic.com/article/85619/finance-qaddafi-terrorism-libya-oil>
- The World. A Few Red Ghosts (1972): *TIME Magazine*, 99(15), 33.
- The World. Cuba: Ready for Anything (1964): *TIME Magazine*, 83(8), 40.
- ZUBRZYCKI, Waldemar (2022): The Financing of Terrorist Activities. *Internal Security*, 14(1), 183–194. Online: <https://doi.org/10.5604/01.3001.0016.0388>

Egyéb források

1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2002. évi LIX. törvény a terrorizmus finanszírozásának visszaszorításáról, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 54. ülészakán, 1999. december 9-én elfogadott nemzetközi Egyezmény kihirdetéséről
- Ítéletáblai Határozatok 2021/4.; Tizennyolcadik Évfolyam – 2021. december. ÍH 2021. 111. – Terrorizmus finanszírozása (Szegedi Ítéletábla Bf.III.463/2019) 14–16.
- A Tanács 2002/475/IB számú kerethatározata (2002. június 13.) a terrorizmus elleni küzdelemről
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/541 irányelve (2017. március 15.) a terrorizmus elleni küzdelemről, a 2002/475/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, valamint a 2005/671/IB tanácsi határozat módosításáról
- Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ)
- Riga Joint Statement Following the Informal Meeting of Justice and Home Affairs Ministers in Riga on 29 and 30 January [2015]. Online: https://eu2015.lv/images/Kalendars/IeM/2015_01_29_jointstatement_JHA.pdf

A KÖTET SZERZŐI

- ALMÁSI CSABA t.ő. őrnagy, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar
Katasztrófavédelmi Intézet Iparbiztonsági Tanszék, tanársegéd. ORCID: 0000-0001-
5251-2954. E-mail: almasi.csaba@uni-nke.hu
- BÁCS ZOLTÁN GYÖRGY PhD. Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi
Kar Terrorelhárítási Tanszék, adjunktus. ORCID: 0000-0003-3454-9539. E-mail:
bacszygorgy@gmail.com
- BARACSKAI ÁDÁM r. törzsszázslós, Terrorelhárítási Központ
- BODA MIHÁLY Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtörténelmi, Filozófiai és Kultúr-
történelmi Tanszék, tanszékvezető egyetemi docens. ORCID: 0000-0003-3037-3644.
E-mail: boda.mihaly@uni-nke.hu
- CSABA ZÁGON p.ő. alezredes, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi
Kar Vám- és Pénzügyőri Tanszék, adjunktus. ORCID: 0000-0001-6615-8466. E-mail:
csaba.zagon@uni-nke.hu
- CSÁBRÁK DALMA Nemzeti Közszerológati Egyetem Terrorelhárítási Tanszék volt mun-
katársa, pénzmosás és terrorizmusfinanszírozás elleni elemző. E-mail: csabrak.dalma@gmail.com
- CSEPREGI ZSOLT Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskolájának
hallgatója, biztonsági elemző. ORCID: 0000-0003-3543-8961. E-mail: zsolt.jcpa@gmail.com
- CSOMÓS ISTVÁN Nemzeti Közszerológati Egyetem Terrorelhárítási Tanszék, megbízott
oktató. Email: csomos.istvan@tek.gov.hu
- FAGGYAS ATTILA r. o. ezredes, főosztályvezető, Terrorelhárítási Központ Műveleti
Igazgatóság Speciális Egészségügyi Főosztály
- FORRÓ TAMÁS r. főhadnagy, Terrorelhárítási Központ, Nemzeti Közszerológati Egyetem
Katonai Műszaki Doktori Iskolájának hallgatója
- GÁL ISTVÁN LÁSZLÓ egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi
Kar Büntetőjogi Tanszék és Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi és Hon-
védtisztképző Kar Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék. ORCID: 0000-0002-0258-8587.
E-mail: gal.istvan@ajk.pte.hu

- JÁGER KRISTÓF ANDRÁS LL.M. r. alezredes, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Idegenrendészeti Igazgatóság Kényszerintézkedési és Kiutaztatási Osztály, osztályvezető. E-mail: jager.kristof@oif.gov.hu
- JASENSZKY NÁNDOR ny. r. ezredes, Terrorrelhárítási Központ Társadalmi Kapcsolatok Osztálya, osztályvezető. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Terrorrelhárítási Tanszék, szakoktató. ORCID: 0000-0001-5440-1262. E-mail: jasenszky.nandor@uni-nke.hu
- JUHÁSZ FERENC bv. alezredes, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Fogvartartási Ügyek Szolgálat Pártfogó Felügyelői Osztály, osztályvezető
- KÁTAI-URBÁN LAJOS tú. ezredes, PhD, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Katasztrófavédelmi Intézet Iparbiztonsági Tanszék, tanszékvezető egyetemi docens. ORCID: 0000-0002-9035-2450. E-mail: katai.lajos@uni-nke.hu
- KIRIPOVSZKY CSABA r. alezredes, rendőrségi tanácsos, Terrorrelhárítási Központ
- KISS TIBOR alezredes, Magyar Honvédség Összhaderőnemi Különleges Műveleti Parancsnokság, kiemelt főtiszt. ORCID: 0000-0003-0191-5328
- LAKATOS-TAMÁS GRÉTA r. százados, Terrorrelhárítási Központ
- LAUFER BALÁZS nb. alezredes, PhD, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Terrorrelhárítási Tanszék oktatója
- LIPPAI ZSOLT Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, tanársegéd. ORCID: 0000-0003-4211-2249. E-mail: lippai.zsolt@uni-nke.hu
- LOHNER KLAUDIA Nemzeti Közszolgálati Egyetem Kriminálpszichológia Tanszék Kriminálpszichológiai Kutatóműhely, tudományos segédmunkatárs. ORCID: 0000-0003-1656-8226. E-mail: lohner.klaudia@uni-nke.hu
- MÁGÓ BARBARA r. őrnagy, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bevándorlási Tanszék, mesteroktató. ORCID: 0000-0001-8090-7443. E-mail: mago.barbara@uni-nke.hu
- MÁLNÁSSY ANDRÁS Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola, doktorjelölt. ORCID: 0000-0002-3196-4967
- MÁTRAI SÓLYOM LÁSZLÓNÉ DR. ÓZSVÁRTH BABETT SZANDRA nb. alezredes, Terrorrelhárítási Központ
- MEZEI JÓZSEF nb. alezredes, PhD, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék. ORCID: 0000-0002-2625-6317. E-mail: mezei.jozsef@uni-nke.hu
- NAGY KATALIN c. nb. őrnagy. ORCID: 0000-0002-1386-6896
- NYIRESI PÉTER nb. főhadnagy, Terrorrelhárítási Központ
- OFELLA BALÁZS r. hadnagy
- PAPP MARCELL DÁNIEL nemzetközi biztonság-és védelempolitikai szakértő
- POCSKAI ÁKOS Terrorrelhárítási Központ

PORKOLÁB ZOLTÁN r. alezredes, Terrorelhárítási Központ

REGÉNYI KUND Nemzeti Közszeroláati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék, egyetemi adjunktus. ORCID: 0000-0003-1833-9523

RESPERGER ISTVÁN ezredes, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Szent István Biztonságkutató Központ, központvezető, egyetemi tanár. ORCID: 0000-0001-7913-1908. E-mail: resperger.istvan@uni-mate.hu

RÉMAI DÁNIEL: Nemzeti Közszeroláati Egyetem Terrorelhárítási Tanszék, megbízott tanszékvezető. ORCID: 0000-0002-5664-0977. E-mail: remai.daniel@uni-nke.hu

RÓDLER NORBERT r. ezredes, Terrorelhárítási Központ

SIMONKA GÁBOR AURÉL püör. ezredes, Nemzeti Adó- és Vámhivatal Központi Irányítás Pénzmosás és Terrorizmusfinanszírozás Elleni Iroda, főosztályvezető. ORCID: 0000-0001-8662-5156

SOMOGYVÁRI MIHÁLY bv. ezredes, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet, főosztályvezető

SZABÓ ZOLTÁN nb. százados, Terrorelhárítási Központ. ORCID: 0000-0001-7669-3091

SZÖLLÖSI ANNAMÁRIA c.r. alezredes, Terrorelhárítási Központ Személyvédelmi Igazgatóság Koordinációs Osztály, osztályvezető-helyettes. E-mail: szollosi.annamaria@outlook.hu

SZUHAI ILONA Nemzeti Közszeroláati Egyetem Rendészettudományi Kar Bevándorlási Tanszék, adjunktus. ORCID: 0000-0002-4200-0100. E-mail: szuhai.ilona@uni-nke.hu

TAKÁCS GERGELY Nemzeti Közszeroláati Egyetem Rendészettudományi Kar Terrorelhárítási Tanszék oktatója

TÓTH GÁBOR r. hadnagy

VAJKAI EDINA ILDIKÓ r. százados, Nemzeti Közszeroláati Egyetem Rendészettudományi Kar Bevándorlási Tanszék, tanársegéd. ORCID: 0000-0002-2900-6874. E-mail: vajkai.edina@uni-nke.hu

VASS GYULA ny. tű. ezredes, PhD, Nemzeti Közszeroláati Egyetem Rendészettudományi Kar Katasztrófavédelmi Intézet Tűzvédelmi Műszaki Tanszék, tanszékvezető egyetemi docens. ORCID: 0000-0002-1845-2027. E-mail: vass.gyula@uni-nke.hu

VERES BALÁZS Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar Biokémiai és Orvosi Kémiai Intézet Pathobiokémia Tanszék, tanszékvezető egyetemi docens. ORCID: 0000-0002-6651-5715. E-mail: balazs.veres@aok.pte.hu

VIRÁG ANNA VIKTÓRIA Nemzeti Adó- és Vámhivatal Központi Irányítás Pénzmosás és Terrorizmusfinanszírozás Elleni Iroda, szakreferens. ORCID: 0000-0002-0258-1801

ZALAI-GÖBÖLÖS NOÉMI c.nb. őrnagy, PhD, Terrorelhárítási Központ Képzési Igazgatóság, Nemzeti Közszeroláati Egyetem Rendészettudományi Kar Terrorelhárítási Tanszék, tanársegéd. ORCID: 0000-0002-7651-5321

ZOMBORI PÉTER r. őrnagy, Terrorelhárítási Központ

ZSÁMBÉKI ROZÁLIA r. alezredes, Terrorelhárítási Központ

A kötet tanulmányai átfogó képet adnak a terrorizmus történeti, társadalmi, politikai és technológiai dimenzióiról. A szerzők multidiszciplináris megközelítésben elemzik a terrorizmus kialakulásának folyamatait, szervezeti struktúráit, ideológiai alapjait, működési mechanizmusait, valamint a globális és regionális biztonságra gyakorolt hatásait.

A tanulmányok kitérnek a toborzás és radikalizáció sajátosságaira, a terrorizmus finanszírozásának módozataira, valamint az új típusú fenyegetésekre – a biológiai és kiberterrorizmus jelenségétől a szélsőjobbboldali irányzatokon és a magányos elkövetőkön át a börtönradikalizációig. Külön fejezetek foglalkoznak a felderítés, az elhárítás és a megelőzés intézményi és operatív aspektusaival, valamint a nemzetközi és hazai fellépés lehetséges irányaival.

A kötet célja, hogy tudományos alapossággal, ugyanakkor közérthető módon járuljon hozzá a terrorizmus természetének, motivációinak és működési logikájának megértéséhez, továbbá alapot adjon a jelenség elleni hatékony és összehangolt válaszok kialakításához.